

Jorge Wagensberg, director de CosmoCaixa

“En els sistemes no democràtics, el primer que s’amaga és el coneixement”

Jorge Wagensberg és professor de física i ha publicat més d'un centenar de treballs de recerca en àmbits com la termodinàmica, les matemàtiques, la biofísica, la microbiologia, la paleontologia o la filosofia de la ciència, entre d'altres. La seva projecció pública està vinculada a la direcció, des del 1991, del Museu de la Ciència de la Fundació “la Caixa”, un espai que recentment s’ha tornat a obrir al públic, rebatejat com a CosmoCaixa. Aquest és un museu per seduir amb la ciència i per provocar alhora plaer estètic i reflexió. Wagensberg n’és l'ànima i en aquest projecte ha expressat, un cop més, el seu afany per un coneixement que es vinculi a la ciutadania i a la consecució d'una societat millor.

- Darrerament estem acostumats a sentir opinions fonamentades que apunten a la banalització de la societat. Creu que l'interès massiu que suscita un lloc com CosmoCaixa desmenteix aquestes tesis?

Aquesta ha estat precisament una de les grans satisfaccions de la nostra feina, desfer el tòpic que la gent només menja escombraries. Sempre penso que, si es fan les coses amb bellesa, intel·ligència i, sobretot, estima, la gent se n'adona i ho aprecia. Cal afegir que fer qualitat no és més car, només requereix un esforç personal de l'equip humà que està compromès amb un projecte determinat.

- De la matèria inerta a la matèria intel·ligent i autoconscient. Aquest és un viatge sens dubte ple de coneixement i de misteri... Pot ser que sigui aquest l'element que

atreu la gent?

L'ésser humà necessita conèixer de forma permanent per resoldre misteris, tant els personals com els de la realitat que l'envolta. La ciència, per altra banda, fa recerca perquè sempre hi ha misteri. El que seria una mica trist, i fins i tot angoixant, és que no n'hi hagués gens.

- Sorgeixen museus de la ciència arreu del món. Creu que això comporta un augment paral·lel dels coneixements científics de la població?

Jo crec que els museus formem una família, i com a família evolucionem i tenim les nostres crisis. Hem viscut, en el nostre àmbit, una crisi en què hem passat de mostrar objectes tancats en vitrines a mostrar fenòmens sense objectes. En aquesta bipolarització, CosmoCaixa ofereix la solució museogràfica de mostrar objectes dialogant amb fenòmens, i això, si funciona, crea una comprensió sobtada. Quan les coses van bé, els museus de la ciència creen estímuls a favor del coneixement. Això no vol dir que, a dintre dels museus, la gent hi aprengui; en el sentit escolar. La idea és que, en sortir, tinguin ganes de saber més.

- Per què és desitjable un augment del coneixement científic general?

Perquè va molt més de pressa la influència del coneixement científic en les nostres vides que la capacitat del ciutadà per assimilar-lo. Aquest *décalage* ens afecta directament en la nostra organització democràtica i l'única forma de reduir-lo és incrementant el nostre coneixement. Constató que el nos-

La nostra opció ha estat fer un museu amb una arquitectura al servei del contingut

tre volum actual de coneixement és insuficient, en aquest moment, per poder actuar plenament com a ciutadans. Quan hem de triar un polític que ha de dur a terme polítiques energètiques o de medi ambient, hem de saber de què està parlant. El coneixement científic és un dret i un deure del ciutadà modern.

- Per què pensa que alguns museus de la ciència opten per convertir el seu continent en un edifici espectacular, en una autèntica icona? Què aporta això al projecte museístic?

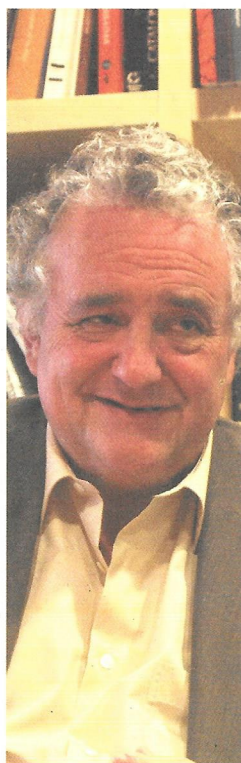
Primer penso que, en general, és un error fer un edifici icona, però no únicament dels museus de la ciència, sinó de tot tipus. En algun cas concret, com el Guggenheim, ha funcionat, ha ajudat a situar Bilbao en el mapa, d'acord; però en un museu de la ciència és un error. Qui fa el continent ha de pensar molt en el contingut. Per altra banda, la nostra opció ha estat fer un museu arquitectònicament al servei del contingut, sobri, que, a més, creés un espai públic integrant-se en l'entorn urbà immediat sense destacar-se'n especialment. En el primer concurs d'idees, tots els arquitectes ens mostaven edificis molt alts, de gran volum, però, quan vam tirar endavant amb el projecte escollit, a través del diàleg vam anar definint la idea final. Vull remarcar la bona disposició dels arquitectes escollits, els germans Terrades, que mai ho van veure com una restricció a la seva feina, sinó, al contrari, com un repte.

- Recordo campanyes electorals amb actors, escriptors o artistes, però no pas amb científics. Per què?

És cert, però no sé si és que no els conviden o que ells no hi volen anar. Fer ciència i fer política és diferent. El científic té una obligació de sinceritat contínua amb la comunitat i amb si mateix, i suposo que amb aquestes premisses no es pot sobreviure en política... (riu) Un assessor d'imatge sempre et dirà que mai reconeguis un error en campanya; això, a un científic, no l'hi pots dir, perquè l'error forma part de l'avenç de la seva feina.

- En la seva trajectòria, vostè sempre ha manifestat un interès per la transversalitat del coneixement; no obstant això, sembla que la tendència general és precisament la

La democràcia és la forma més científica d'organitzar la convivència

El polític hauria de posar el coneixement al davant, si vol ser honest

contrària. No se sent una mica sol en aquest aspecte?

El primer que necessitem perquè hi hagi interdisciplinarietat són disciplines! Les disciplines són necessàries a les escoles i a les facultats. Un cop dit això, també és veritat que la natura no té cap culpa dels plans d'estudis d'aquests llocs. És curiós, perquè, quan vols parlar de la interdisciplinarietat, tot-hom hi està d'acord i es mostra entusiasta, però a l'hora de la veritat és difícil navegar per aquest territori i sempre és més segur tornar a la teva petita parcel·la. Això passa a les universitats i als centres de recerca, on cadascú té la seva pròpia cafeteria, i això no és cap bestiesa, perquè dificulta les trobades! No estaria malament que els museus poguessin esdevenir nous punts de trobada.

- En alguns temes, quan la ciència i la política es toquen, salten espurnes. Un exemple el tenim en la postura d'alguns polítics en contra de la investigació amb cèl·lules mare. Són postures mercantilistes, de guanyar vots, o hi ha qüestions ètiques de fons? Si hi ha molts vots a guanyar és perquè hi ha moltes persones per a les quals és una qüestió ètica de fons. Aquest cercle viciós es crea perquè, com he dit abans, hi ha un pes excessiu de les creences, i afegiria de les creences religioses. El polític hauria de posar el coneixement al davant, si vol ser honest. Si ens hi fixem bé, en els sistemes no democràtics és on el coneixement queda amagat d'entrada. I és aleshores quan la por regeix la vida pública.

- Per què un país on hi ha bons museus de la ciència com aquest no pot oferir als seus científics millors condicions que altres països?

Per ser justos, s'estan fent molts esforços per canviar aquesta tendència històrica, i, en concret, a Barcelona hi ha molts projectes ja en marxa per crear institucions científiques de primer nivell. Ara, penso que un país fa el salt a la modernitat quan s'adona que en recerca no s'ha d'estalviar perquè és una font de riquesa potencial. I nosaltres encara no hi hem arribat, aquí. Tant de bo el museu hi ajudi, perquè és un problema de les consciències de tots nosaltres. No ens pensem que un dia arribarà un polític i ho canviarà tot de la nit al dia, perquè això no passarà. ■

Albert Punsola